

חטאת לתורה), והיינו משום שולד חטאת לעולם במיתה. אך א"כ לרבא חזרת קושית הגמרא שם, מה טעם לא תני להו גבי הדדי.

וי"ל (וכ"מ בשיטמ"ק מנחות פ רע"א) שלרבא לא נאמרה הלכה של 'ולד חטאת' אלא בנתעברה לאחר ההקדש, אבל במקדש מעוברת דעתו מעיקרא שיוכל להתכפר בולד כי אדם מתכפר בשבח הקדש, ועל כן אינו בגדר 'ולד חטאת' שנאמרה בו ההלכה, ואעפ"י שקדושתו מחמת אמו ולא מחמת עצמו, דהא קיימין הכא כמ"ד 'שיירו אינו משוייר'. ומה שכתב רש"י לעיל בע"א (ד"ה הרי זה ולד שלמים) שנחשב גם זה 'ולד חטאת' היינו לפי רבי אלעזר ודלא כרבא.

ובזה מובן מדוע נקט רבי יוחנן 'הפריש חטאת מעוברת' הלא לפי רבא שאדם מתכפר בשבח הקדש לכאורה ה"ה במפריש ואח"כ נתעברה (כן העיר בשפ"א, ע"ש) – אך אם נתעברה אח"כ בזה נאמרה ההלכה שולד חטאת למיתה ואין יכול להתכפר בו גם אם אינו רוצה להתכפר באמו. (וע"ע בשפ"א, חזו"א עמ' 336).

'אמר רב פפא: לא נצרכה אלא שאמר בתוך כדי דיבור, מהו דתימא תכ"ד כדיבור והאי עיוני הוא דקמעייין, קמ"ל'. לפי גירסה זו נראה שהגמרא כאן נוקטת שאין מועילה חזרה בתוך כדי דיבור בהקדש. ומכאן יצא לו להרמב"ם (מעשה הקרבנות טו, א) דין זה. ודלא כפי הסוגיא בב"ק (עג) שאפשר לחזור בתוך כדי דיבור של שאלת רב לתלמיד ('שלום עליך'), ורק בשיעור שאלת תלמיד לרב סובר רבי יוסי שאי אפשר לחזור (וכן נראה מפרוש רבנו גרשום להלן כו:).

ואולם התוס' השוו סוגיתנו עם הסוגיא בב"ק, וכנראה לא גרסו בגמרא 'והאי עיוני הוא דקמעייין'. ופרשו 'מהו דתימא תכ"ד – של שאלת תלמיד לרב – כדיבור דמי, קמ"ל' דלא אלא כדי שאילת רב לתלמיד בלבד (עפ"י משנה למלך מעה"ק טו, א. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

דף כו

'בהמה זו חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים... תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים'. בספר מקדש דוד (קו"א ב, ג) עמד על טעם הדבר שאי אפשר להקריבה כמות שהיא; אם משום מה שאמרו (בחולין כט.) אין שוחטים שני זבחים כאחד שנאמר תזבחהו, וכאן הוא כשוחט שני זבחים, עולה ושלמים. ואמנם דין זה אינו אלא לכתחילה, אבל מ"מ צריך שיהא ראוי לשחטו ביחיד הלכך זה שאינו ראוי לכך – מעכב.

ועוד אפשר שלכך אין מקריבים אותו לפי שאין מה לעשות באבריו, להקטירם אי אפשר משום דין 'שלמים' שבו, ולאכלם גם כן אי אפשר משום חלק ה'עולה', והרי זה כעולה שנתערבה בשלמים – ירעו עד שיסתאבו.

ואם שחט זבח זה – מובא בתוספתא (ג) שטעון עיבור צורה ויצא לבית השריפה. לפי הטעמים דלעיל מובן הדבר, שהרי פסולו בקודש ולא מחמת עצמו, אם משום שאי אפשר לשחטו מפני שהוא כשני זבחים, או בגלל תערובת עולה ושלמים. עד כאן מדבריו.

'בהמה חציה עולה וחציה חטאת – (כולה) תיקרב עולה, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: תמות. ושויין באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות'. רש"י ורבנו גרשום מפרשים שלכך תמות, הואיל ואינו מחויב חטאת [והריהי דומה לחטאת שנתכפרו בעליה]. והתוס' הקשו מהגמרא בנדרים שהמפריש חטאת כשאינו מחויב בה לא אמר כלום, ואין דין 'מיתה' אלא בחמש חטאות המתות.

ויש מפרשים בשיטת רש"י שאכן האומר 'הרי זו עלי חטאת' – דבריו קיימים וחל עליה קדושת חטאת אלא שאינה קריבה [ומשום כך אמרו שהחטאת אינה באה בנדר ובנדבה] הלכך דינה במיתה. ויתכן שמפני כך אינה מגויה עם חטאות המתות, שחטאת זו פשוט שדינה במיתה שהרי אינה ראויה להקרבה (עפ"י שער המלך מעה"ק יד, ח מהרב לשון למודים – עפ"י רש"י בנדרים ו. ד"ה דבריו קיימים. וע' גם בספר מקדש דוד סו"י יב). והתוס' פרשו שמדובר כאן בעשיית תמורה ולא בהקדש ראשון, והריהי תמורת חטאת שדינה במיתה (וכן נקט בלקוטי הלכות לעיקר).

ובדעת הרמב"ם פירש הכסף-משנה (מעשה הקרבנות טו, ג) שמדובר שהיה מחויב חטאת ואמר 'חציה עולה וחציה לחטאתי', ולפי שנתערב בה חלק מעולה ואי אפשר להקריבה חטאת, לפיכך תמות, שחטאת לאו בת רעיה היא (ובלחם משנה הקשה על כך הלא מצינו חטאת שנולד בה פסול שדינה ברעיה ולא במיתה. ובשפת אמת באר שכיון שאינו עומד להקרבה מתחילתו הרי זה כחטאת שכיפרו בעליה).

המפרשים הקשו על כך מסיפא דברייתא, באומר חציה חטאת וחציה עולה מדוע לרבי מאיר שסובר תפוס לשון ראשון דינה במיתה והלא חטאת גמורה היא (כן הקשו בחק נתן ובלקוטי הלכות). ובספר ובמקדש דוד (קו"א ב, ג) יצא לחדש שחטאת שהקדיש חציה ורק מכח דין 'פשטה' הריהי קדושה כולה – אינה מכפרת, שלא היתה הפרשה לשם חטאו בשלמות, ומשום כך תמות אף לר"מ. וע"ע בספר מרכבת המשנה.

ויש מי שפרש שמדובר שהיה מחויב חטאת ואחר כך נתכפר באחרת, לכן דינה במיתה, ואין צורך להגיה בברייתא כדברי התוס' שמדובר על תמורה (חדושי הנצי"ב).

'בהמה של שני שותפים, הקדיש חציה שלו וחזר ולקח חציה אחרת והקדישה – קדושה ואינה קריבה'. דוקא בשקדישה שוב לאחר שלקחה, אבל אם לא הקדישה אין אומרים מיגו דנחתא קדושת דמים חלה קדושת הגוף ותפשוט הקדושה בכולה, הגם שכעת כולה שלו ואין דעת אחרת המעכבת – שכיון שבשעה שהקדישה לא פשטה הקדושה בכולה, חלה עליה הקדושה רק על חציה ותרעה עד שתסתאב, ויהיו דמי חציה הקדש וחצי חולין (עפ"י תוס' גיטין מז: ד"ה גמרו, כהסבר האחיעזר ח"ב מד, ג). ומרש"י (בבבחים יב ובקדושין ז) משמע שלא חלה כלל קדושת הגוף ויכולה להמכר ללא שיפול בה מום, ולשיטתו צריך לומר שרק אם בזמן ההקדש היתה כולה שלו, ובידו להקדיש כולה – חלה קדושת הגוף. מה שאין כן בשותפין (אחיעזר ח"ג נו, א).
וכן נקט בפשיטות באבנ"מ (לא סוף סקכ"ב) שאין עליה אלא קדושת דמים, גם לאחר שלקחה. וע' קובץ הערות תרד; קובץ שיעורים ח"ב – במכתב מהגר"מ זמבא זצ"ל.

(ע"ב) 'ושמע מינה בעלי מומין חיים נדחין'. הרמב"ם (פסולי המוקדשין טו, ד; שגגות ג, ח) פסק אין דיחוי בבעלי חיים [וכן פסק דיחוי מעיקרו – אינו דיחוי] ודלא כר' יוחנן.

ובטעם הדבר שאין תורת 'דיחוי' בבעלי חיים – נראה מדברי המאירי (בהידושו לקדושין ז:), לפי שבע"ח לא נחלטה קדושתם שאפשר להם לצאת לחולין ע"י פדיון אם יפול בהם מום, הלכך אין קדושתם חמורה כל כך לחול עליהם שם 'דיחוי'.

ויש להקשות לפי זה הלא בעופות אין פדיון (כמנחות קא. ובסוף כריתות), והרי מבואר (בבבחים עג:) דלמאן דאמר אין דיחוי בע"ח – הוא הדין בעופות.

ובספר זרע אברהם (לגר"מ זעמבא הי"ד. כ, כח) באר הטעם, לפי שלא חלה קדושת קרבן אלא בשעת שחיטתו, הגם שהוא קדוש קדושת הגוף עוד קודם לכן. וכיון שענינו של דיחוי אינו פסול הגוף לעצם

הקדושה, אלא רק פסול ב'תורת הקרבה' שלו, לכן אין חל פסול זה כשקדם לחלות קדושת הקרבן. ומזה הוציא שכל שאין הדיחוי נוגע לקדושת קרבן – אף מחיים יש דיחוי.

[וע' גם בספר אבן האזל מעה"ק טו, ד. ולפי סברה זו יש להוכיח ששעיר המשתלח יש בו תורת 'קרבן' (כמו שמובא בשם הגר"ח), שהרי משמע בגמרא (ביומא סד) שמחלוקת רב ורבי יוחנן אמורה גם בשעיר המשתלח, וכן מפורש בתוס' ישנים שם – ואם לא היה בו תורת קרבן, הלא אין ענין דיחוי בשעיר המשתלח שייך לדין דיחוי בבע"ח בשאר קרבנות שכל ענינו הוא פסול בתורת הקרבה כאמור. וע' משל"מ סופ"י מהלכות טומאת צרעת].

ונראה מכל לשונות הגמרא והמפרשים, שדין הוא שבבעל-חיים לא חל פסול 'דיחוי', שאין חלים על דבר חי אלא פסולים הבאים מחמת מום או מחמת עבירה ולא פסול טומאה וכדו', והוא הדין פסול 'דיחוי' לא חל לדעה אחת בבע"ח. 'ואף שאין לנו לעניות דעתנו הסבר מספיק לקרב הדברים אל השכל, אבל כל המעיין בצדק יראה שאי אפשר להוציא כל לשונות חז"ל מפשוטן...' (האריך בכל זה בשבט הלוי ח"ו קונטרס הקדשים ח,ה. וע"ע דבר שמואל פסחים צח).

'חציה עולה וחציה מעשר... חציה תמורה וחציה מעשר מאי'. לפרש"י והרמב"ם (תמורה ג,ג) מדובר שאין לפניו בהמת קדש אבל יש לו בביתו, הלכך יש בתמורה זו גריעותא, ואילו אמר 'חציה עולה וחציה תמורה' – חלה העולה ולא התמורה, אבל כשאומר 'חציה תמורה וחציה מעשר' הואיל ויש גם גריעותא בהקדשת מעשר, נסתפקו מהם עדיף (עפ"י לחם משנה שם).

ולראב"ד, באמירת 'חציה מעשר' יש חסרון מפני שאין מעשר לחצאין, ובתמורה – מפני שאין אדם מתכוין לאיסור, הלכך העולה עדיפה משניהם לחול.

ולפרוש הר"י בתוס' מדובר כשמגנה בהמותיו תחת השבט ואמר משיצא העשירי יהא חציו עולה וחציו מעשר. וספק הגמרא מדובר כשהיתה שם בהמת עולה וכשיצא העשירי אמר חציו תמורת עולה זו וחציו מעשר (עחז"א בכורות כו, יב).

והוסיפו התוס' לפרש שמדובר כשהקדיש לעולה או לתמורה עם יציאת מיעוטו מן הדיר, שעדיין לא חל המעשר, אבל מקדיש ביציאת רובו – דברי הרב שומעין והרי כולו מעשר. [ובחזון איש (שם) צדד לומר שאפילו ביציאת רובו חלים דבריו מפני שלא ביטל המצוה מכל וכל אלא עשה שינוי במנין, שאם זה עולה יהא האחד-עשר עשירי – אלא אם כן אין לו בדיר בהמות נוספות שאז אכן הוא כמקדיש בהמת בכור עם יציאת רובה שאין דבריו חלים. 'וצ"ע'. וכן צדד בספר מקדש דוד (קו"א ב, בסוף סק"ג) מטעם אחר].

דף כז

'תחת משכחת לה לישנא דאיתפוס ולישנא דאחולי... והלכך גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה לישנא דאתפוס הוא, גבי קדשי בדיק הבית דלא עבדין תמורה לישנא דאחולי הוא'. השפת-אמת העיר למה לי תוספת זו, והלא כיון שמשמע בשני אופנים אם כן תלוי הדבר בכוננו, אם נתכוין לתמורה או לחילול. ונראה לכאורה (כעין שכתבו התוס' בכ"מ בכגון זה) שאמר כפי מה שיפרשו חכמים את לשונו, ולא היתה לו דעה מסוימת לתמורה או לחילול דוקא.

וכן נראה סתמא דמלתא, שהרי אמרו בסמוך שאם היו לפניו תמימות ובעלת מום ואמר לשון סתמית, אעפ"י שבתמימות ודאי נתכוין להמיר, הבע"מ נתכוין לחלל, דלא שביק איניש התרא ועביד איסורא. ולכאורה אין מובן הלא ראינו שעובר וממיר ולא אכפת לו באיסור, אך הבאור שרצונו אינו אלא שהאחרת תיקדש תחת זו, וכל שיכול למלא רצונו בהתר כן עדיף לו,